

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 20, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 14.01.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 12.03.2020

Sayfa / Page: 281-293

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK886>

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hazar

Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yeni Türk Dili Anabilim Dalı

mhazar.nev@gmail.com, mehmethazar@duzce.edu.tr

KÖKEN BİLİME UZANAN “TÜRKÇE SES ANLAM EŞLEMESİ” İLE YALIN TÜRKÇEYE DOĞRU

Öz

Bu çalışma Türkçede ses ile anlam arasındaki ilişki üzerinedir. Yalın Türkçe oluşturma varsayımının tasarlanan ve geçerli sayılan önermesi Türkçe köken bilimine dayanarak ses anlam eşlemeleri yapmaktır.

Alan yazınında konunun tarihçesi yazıldıktan sonra ses simgelemesi ve ses anlam eşlemesi irdelendi. Anadilinin gelişimi ile çocuk dilinin gelişiminin paralelliğine dikkat çekildi ve kopyalama ile ses anlam eşlemesi incelendi. Yeni Türkçe sözcük türetme gereksinimine dikkat çekildi. Dilde yalınlık teması vurgulandı. Köken biliminden yalın Türkçeye doğru gidilirken ses anlam eşlemesinin bir basamak olduğu görüldü. Bu çalışmadan sonra Türk dilindeki seslerin belki bir “ses-anlam sözlüğü” hazırlanmasına bir adım daha atılmış oldu.

Sonuç kısmında ses anlam eşlemesinden yararlanılarak bir değerlendirme yapıldı. Bu yazıda sesin anlam değeri konusunun pek ele alınmadığı belirtildi ve konu gündemde tutulmaya çalışıldı. Kaynakça kısmında ise sonraki araştırmalar için bazı temel çalışmaların künyesi verilmiş oldu.

Anahtar Kelimeler: Anlam, Ses, Eşleştirme, Köken Bilgisi, Yenileşme.

REACHING TO ETYMOLOGY “WITH IN TURKISH PHONO-SEMANTIC MATCHING” TOWARDS PURISM TURKISH

Abstract

This article is about the relationship between sound and semantics in Turkish. The proposition that is designed and valid as a Purism Turkish Language assumption is to make sound meaning matches based on the Turkish language etymology. After writing the history of the subject in the literature, sound symbolization and sound meaning matching were examined.

After writing the history of the subject in the literature, sound symbolization and sound meaning matching were examined. Attention was drawn to the parallelism between the development of the mother tongue and the development of the children's language and the Word sampling and sound semantics matching were examined. Attention was drawn to the need to create a new Turkish word. The theme of purism was emphasized in the language. While moving from etymology to pure Turkish, sound meaning matching was seen as a step. After this study, a step was taken towards the preparation of a “sound-semantic dictionary” of the Turkish language sounds.

In the conclusion, an evaluation was made by making use of sound semantic mapping. In this article, it was stated that the meaning value of the sound was not handled much and the subject was tried to be kept on the agenda. In the bibliography, some basic studies have been given the identity of the next studies.

Keywords: Semantic, Phono, Matching, Etimology, Neologism.

Giriş:

Dilin yazılı olarak yaşadığı metinlerde dilbilgisel görüntü olarak sözcüğün eki, geçtiği cümle (ve kaynak dil Arapçadan gelen sözcük ise vezni) irdelense de seslerin anlam değeri üzerinde durulmamış ve anlambirimde ses, söz konusu dahi edilmemiştir (Asudeh 2018: 1). Gerçekte ise anlam ve anlam değişimleri dilbiliminin bir dalı olan anlambiliminin (semantics “semasiology”) konusudur (Schaff 1962: 5). Sesbilgisinin aksine bilimde dili kullanan konuşurların çıkardığı seslerin anlamı tanımlanmalıdır (Bréal 1904: 8). Bu durum özellikle Türkçe için geçerlidir. Örneğin *él* “il, halk” < *ıl ve *el, ad* < *ât ve *at* sözcüklerine vokalik bir dil olan Türkçe sözcüğün kök hecesinde birincil uzun ünlü izinin olması anlam ayırt edici en küçük ses birimini gösterir. İkinci örnekte gerçekte ünsüz değil, kök ünlüsü anlam ayırt edici iken süreç içerisinde niceliğin ortadan kalkması sonucu ses-hece dengesinin sağlanması için ötümlüleşme olayının oluşmasıyla t > d ünsüz değişmesine neden olur.

Türkçede anlam bilgisi açısından seslerin değerlerini ele alan çok az çalışma saptanmıştır. Ergenç, “görevsel sesbilimi” açısından Türkçedeki seslerin işlevlerini genel olarak ele almıştır. Coşkun, fonetik ile semantik ilişkisi kurulması gerektiğini şiir üzerinde irdelenmiştir. Belirtildiği üzere sözcükler seslerden anlam kazanır. Sözcüğün en küçük anlamlı birimi ses (Adıyaman 2010:

17, bk. dip not: 1) olarak düşünölebilmektedir. Hatta ses anlam ilişkisinin rastlantısal (Kocaoğlu, 2008: 439) olmadığı da vurgulansa da sesler bir araya gelerek seslemi, seslem ya da seslemler de bir araya gelerek sözcüğü oluştururlar. Sözcük (ad ve eylem) anlamla var olan bir ögedir. Dilcilik çalışmalarında anlamın sözcükten bağımsız ya da anlamın sözcükten ayrı değerlendirilmesi olası değildir. Sözcüğün taşıdığı anlam(lar)ın sözcükteki seslerle ilişkisinin rastlantısal olmadığı bir yana, “sözcüğün en küçük anlamlı birimi” olarak ses’i göstermek doğru olmayacaktır.

Ses aygıtı fiziksel ve ruhsal anlam taşıyan sesler ortaya çıkararak dil oluşumunun ilk aşaması gerçekleştirmiş olmalıdır (Kaçmaz 2007: 6). Adın “objenin sesle yapılan öykünmeden başka bir şey olmadığı” savını ortaya atan Eflatun (Platon), objelerle takılan adlar arasında bir bağ olup olmadığı biçiminde başlattığı tartışmasıyla fono-semantik akımın öncüsü olmuştur (Eflatun 1997: 90; Ohala 1997: 98). Sözcüklerin kökündeki kendinceliği çürüten Lucretius bir Pragmatik¹ araştırmacıydı (Allot 1995: 15). Dil göstergesinin “göstereni gösterilenle birleştiren bağın” nedensiz olduğunu benimseyen gösterge kuramcısı Saussure kulağa anlamlı gelen kimi anlatımlı seslerden kurulu sözcüklerin doğuşundan beri ses anlam ilişkisine dayanmadığını, sözcüklerin Latin dilinde köklerin biçimlerine başvurarak kanıtlamak istemiştir (Saussure 1985: 73-75). Dilbilimci Harris ve Hjelmslev eşbiçimlilik ilkesinin gösterenle gösterilenin özdeş gerçekliğin iki yönü olarak görülmesinden kaynaklandığını savunurlar (Dönmez 2011: 24).

Bu Eflatunca yaklaşımlar yeniden dil irdelemelerinin gündemine taşınır. Edward Sapir ve Otto Jerpersen, “büyük ve küçük” kavramlarını tanık göstererek bu kavramlarla dilde seslendirildikleri ünlü sesbirimlerin nitelikleri arasında bir ses-anlam ilişkisi olabileceğini, diğer bir anlatımla düz-*geniş*-kalın /a/ ünlü sesbiriminin genişlikle, düz-*dar*-ince /i/ ünlü sesbiriminin ise *küçüklük*le ilişkilendirilebileceğini yaptıkları deneyle öne sürmüşlerdir. Bunun için İngilizce konuşurların oluşturduğu deneklere değişik boyutlardaki iki masa çeşidinin adı olduğunu bildirdikleri “mal” ve “mil” sözcüklerinden hangisinin büyük/geniş masa, hangisinin küçük/dar masanın adı olabileceğini sormuşlar, deneklerin çoğundan “mal”ın büyük masaya verilen bir ad, “mil”in ise küçük masaya verilen bir ad olabileceği yanıtını dönüt olarak almışlardır (Saussure 1985: 114).

Çağdaş dilbilim araştırmalarında “ses sembolizmi”nin yeniden ele alınmasıyla daha çok veri elde edilmekte ve ses simgeciliği bilgisi ve kuramları daha da sağlamlaşmaktadır (Akyıldız 2017: 19). Ses simgeciliği dil araştırmaları içinde inceleme konusu olmakla birlikte 1929’dan beri Gestalt’ın algısal örgütlenme kuramından başlayarak bilişsel ve davranışsal psikoloji bilim dallarında daha çok araştırılmaktadır (Köhler 1970: 11; Imai, vd. 2008: 54; Vanja vd. 2010: 19).

Genel olarak en kısa tanımıyla, sözcük kökünün ilk veya son sesleminde yan yana gelen iki veya daha çok sesbiriminin oluşturduğu ve değişik köklerde aşağı yukarı aynı anlamları simgeleyen ses topluluklarına *phonesthemes* denir. Özde ise Eski Türkçe için sözcüğün son sesleminde yan yana gelen iki ünsüz olarak sesbiriminin oluşturduğu ses topluluğuna *ligatür* denir. Diğer bir anlatımla ligatür iki veya daha çok grafik veya sesi resim olarak simgeleyen yazı kodunun tek bir glif (yazı karakteri – ki Orhon Yazıtları’nda bu, yazı zemini taş olduğundan doğal olarak daha çok

¹ Anlambilim, anlamı biçim ve anlam arasındaki ikili ilişki olarak ele alır: “X, Y anlamına gelir. Pragmatik ise anlamı; konuşucu (K), biçim ve anlam arasındaki üçlü ilişki olarak ele alır: “K, X ile Y’yi kastetti” . (Akşehirli, 2015: 1).

verevine –) olarak birleştirildiği bir bitişik harftir. Bu ligatürler Köktürk işaretlerinin düşünce yazısından resim yazısına dönüşme aşamasıdır.

Bloomfield'in çalışmasına bakıldığında bu seslerin İngilizcedeki [fl-] *moving light* (hareketli ışık): *flash* (ani yanıp sönen ışık), *flare* (ışık saçmak, alevlenmek), *flame* (alev almak, parlamak) gibi örneklerinin bulunduğu görülür (Akyıldız, 2017: 22). *Alp*, *ant* gibi bu ünsüz çiftlerinden oluşan ses sembolik türün belki her dilde görülmeyişi, bu seslerin yansıma sözcüklere oranla daha uzlaşım sal oldukları düşüncesini doğurmaktadır. Türkçede konuyla alakalı pek çalışma olmadığı düşüncesi dile getirilmektedir. Türkçede istisnalar hariç önce sonant sonra patlayıcı ötümsüz ünsüzlerden oluşan ünsüz çiftleri sözcük sonunda görülür. Buna titretilik /r/ ünsüzü ile ötümsüz /k/ ünsüzü arasında kalan /ü <ö/ yuvarlak-dar ünsüzün düzleşerek daralıp /ü> i/ değişmesiyle Kazak Türkçesinde olduğu gibi *Türük*(şe) sonra ünsüz düşmesiyle² *Türk* olan sözcükler de katılır. Hatta sözcüğün çevre şartlarına göre yalnızca ses değişimi değil Anadolu ağızlarında turçe < Türkçe³ olduğu gibi ünsüz düşmesi de olabilir.

Ses-anlam eşitliğine dayalı karşıt denkliklerdeki ünsüzlerin genel anlam özelliğinden ve söz varlığının çok az bir bölümünde görülen ses-anlam ilişkisinin evrenselliğinden bahsedilmiştir (Kocaoğlu 2004: 1988). Bazı ekler seslere birtakım görevlerin yüklenmesiyle oluşmuş, ekin taşıdığı işlevin doğrudan doğruya sesin kendisinden geldiği belirtilerek /a/ ve /e/ ünlüleri pekiştirme, belirtme, süreklilik, abartma ve çokluk bildiren güçlendirici işlev alanı içinde değerlendirilmiş; /u/ ünlüsünün işlev alanından söz edilmiştir (Ercilasun 1997: 41-47; Ercilasun 2008: 143).

1. Ses Simgeleme Boyutu ve Ses Simgeleme Biçimi

Ses öykünmesi (onomotophe)⁴ yansıma sözcüklerde belirleyicidir. Sem⁵ simgelemesi ise sözlükteki madde başı sözcüklerde (leksemelerde) işitme dışında bütün duyularla algılanan nesne belirtilerinin beyinde anlamlandırılmasıdır. Öğrenmede de en çok etkili olan görme duyusuyla davranış belirtileri, boyut ve biçim belirtileridir. Koklama, tatma ve dokunma da vardır. Açlık ve susuzluk gibi organik duyu da bunlara eklenebilir. Ses simgelemesi işitme duyusu dışındaki bütün belirtileri içerir (Varonin 1982: 244). İşte bu ses simgelemesi iki şekilde olur.

1.1. Sözcükte:

Seslerin boğumlanma yerine göre önce ünlülerin genişlik, darlık, düzlük ve yuvarlaklık gibi ses karakterleri aşağıdaki *mal* ve *mil* örneklemesinde anlaşılacağı üzere anlamlandırma aşmasında

² Ses kaybından ötürü düşme (ön seste ünlü düşmesi iç edik> çedik “papaç”, söz içinde düşme kavuşak> kavşak), aşınma (sütlü aş> süllaç), erime, yutulma (hece yutumu, Far. çader-i şeb> çarşaf ve kaynaşma gibi ses olayları da görülebilir (Efendioğlu ve İşcan 2010: 134).

³ “Burada, kapalı hece sonundaki ünsüz çiftinden (rk) sonra yine ünsüzle başlayan bir hece geldiğinde, çiftin ikinci sırasında bulunan ötümsüz-patlayıcı ünsüzün düşmesi söz konusudur. Yani, “kapalı hece sonundaki ünsüz çiftinden sonra ünsüzle başlayan bir ek getirilmesi durumu” söz konusudur. Eğer ünlü ile başlayan bir ek getirilse idi oradaki ünsüz çiftinin ikinci ünsüzü düşmeyecekti (türke, türkü, gibi).” (Gülsevin, 2013: 56).

⁴ Doğadaki bütün varlıkların seslerine ve hareketlerine dayanılarak yapılan adlandırılmalar sonucu ortaya çıkan sözcüklerdir (Yeon, 2006: 435).

⁵ Belli bir semantik yapının veya belli metin parçasının anlamını (gösterilenini) oluşturan içeriğin anlamlı birimlerinden her birine sem denir. Örnek: Kuş ve at, hayvan cinsinin elemanları olduğundan “hayvan” semini içerirler. Sözcük grubunun adı, genel sem gösterir. At ise “dört ayaklı” semiyile kuştan ayrılır. Ayırt edici seme özel sem denir. Burada “dört ayak” ata ait, “iki ayak” ise kışa ait özel bir semdir. Kısaca *en küçük anlamlı birimine sem denir* (Ulmann, 1978: 355).

belirleyici olur. Ses simgelemesi oluşturulurken ünsüzlerin ötümlü ve ötümsüz gibi sesletim (dudak gibi boğumlanma yeri ve ötümlülük “b” veya ötümsüzlük “p” gibi biçimi) ve akustik (tiz, pes, alçak ve yüksek) özelliği anlamla uyumlu olmaktadır. Eski Türkçe *tag* < Ana Türkçe *tāg* “dağ”, Güney-Batı yani Oğuz grubunda Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bugün ünlü kısalmasıyla sözcük başındaki ötümsüz ünsüzü ötümlüleştirirken *g* > *ğ* sızıcılaşmasıyla sesletimde erimeye (*ğ#* > *Ø*) uğrayan (Topçu, 2012: 31) [*da:*] yumuşak ⁶anlatımını doğururken yüksek ve sert görünümlü *tag* sözcüğündeki /t/ ünsüzünün Köktürk işaretlerindeki görünümü dağı veya atı (üzeri düzeltme işareti gibi şapkalı dikeyine baklava dilimi) şekil boyutunda betimleyerek de anlatmaktadır. Kök sesletimindeki ünlü uzun ise fonem (anlam ayırt edici ses) olur. Örneğin yukarıda söz edilen *āt > ad “isim”, at “binek hayvanı” olur. Buradaki ünlü uzunluğu birincil, dağ [*da:* / *daa* veya Kıpçakçanın devamı Kırgız Türkçesindeki *too* gibiyse] sözcüğündeki Orta Türkçenin en karakteristik ses değişimi olan sızıcılaşma *g* > *ğ*, dudaklılaşma *ğ* > *v* sonra *v* > *ø* erimesinde olduğu gibiyse ikincildir.

1.2. Ekte:

Türkçede çoğu zaman sayıları diğer sözcük türlerine göre az olduğundan dolayı zamir, edat ve yardımcı filler gibi ikincil sözcükler yineleme nedeniyle ekleşebilmektedir (Bazin 1979: 15). Çoğunlukla bu eklerdeki ünsüzlerin ses karakterleri de anlam belirleyicisidir. Örneği Eski Türkçede ağaç topluluğu olan *t̄* – ki bazen sözcük başında ünlü kısalmasından dolayı *y* veya *h* ünsüz türemesi de olabilir –, sevgi ve küçültme (emative) bildiren /ç/ünsüzünü içeren +*gaç* ekiyle *ağaç* şekline dönüşmüştür (Gülensoy 2007: 51). +*GA* eki de küçültme bildirir ve /*k, n, y/* gibi ünsüzlerle ekin bu görevi genişletilir (Ayazlı 2017: 714). Böylece anlam pekişmesi olmaktadır. Diğer taraftan ağaç kovuğunda doğan Kıpçak’tan dolayı +*gaç* ekinin *ağaç* sözcüğünden geldiği de düşünülmektedir ve Selçuk sözcüğünün son seslemindeki +*çuk/+çak* < *CXG* küçültme ekinin de varyantlarıyla bu ikincil sözcükteki ekleşme sırasında yer değiştirmeye olduğu ve sonra uzak ünsüz benzeşmesini düşündürmektedir (Yektaş 2018: 6; Gedikli 2015: 657).

2. Ses Anlam Eşlemesi

Dilbilimciler bu örtülmüş anlam eşlemesinde katışıklığı, dizgisel olarak pek incelememişlerdir (Sapir 2008: 44). Ses ile anlam arasındaki uyumla sözcük doğarsa ses simgeciliği oluşur. Göstergedeki sesbirimlerin birleşmesiyle ses dizgesi (gösteren) kişi bilincinde anlamsal (gösterilen) boyutuyla örtüşme yoluyla sözcüğü üretir.

Ses anlam ilişkisinde ses anlam eşlemesi dil ilişkilerinde görülür. Örneğin Güneş Dil Teorisi çerçevesinde Fransızca *bulletin* 'haber ve bilgi aktaran yazı, rapor' ile Türkçe *belleten* (bel-let-en “öğreten”) “bilim kurumlarının çalışmaları ile ilgili yazı ve haberlerin yayımlandığı dergi” serbest çağrışım yoluyla ses-anlam eşlemesi yapılmıştır (Sarı 2013: 13). *Tıknefes* deyimini Arapça *dıyku'n-nafas* / *dīku'n-nefes* "nefes darlığı" sözünden dönüştürülmüştür (Yıldız 2016: 77, 78). Arapça *dayk* “daraltmak” > Türkçe *tık* şeklinde ses anlam eşlemesiyle karşılanmıştır. Yine kaynak dil Arapçadaki ‘*amm* “amca” sözcüğü *abuca* < **aba+eçe*+si “babanın ağabeyi” sanılarak 17. yüzyılda *amuca* şeklinde yazılmıştır (Tekin 1960: 291).

⁶ Psikolojik olarak “yumuşaklık” kavramı kullanılmıştır.

Ses anlam eşleşmesinin katışıksız dile odaklı, dil planlamacılarının dilde yabancılaşmayı engellemeye çalıştıkları Fince, İzlandaca, İbranice, devrim geçirmiş Türkçe ve alfabesinin ses sembollerinden oluşan Çince, Japonca gibi dillere uygulanabileceğini söyleyen ve sözlükte aşırı derecede söz varlığının eksilmesi nedeniyle 1937 yılından sonra Türkçede yabancı kökenli sözcüklerin çıkarılmasının yasaklandığına dikkat çeken Sapir ve Zuckerman ses anlam eşleştirmesi ile bir sözcüğün bir dilden diğer bir dilin içine sokulduğunu, genellikle bir neolojizm oluşturduğunu, bu sözcüğün yerel olmayan özelliği, onu benimseyen dilden fonetik ve semantik olarak benzer sözcükler veya köklerle değiştirilerek gizlendiğini, böylece yaklaşık ses ve anlam kaynağı olan dilden hedef dilde yeni birleşim “sentezleme” (PSM) ile doğal algılanarak korunabildiği savını ortaya koydular ve dört kaynak saptadılar:

1. Sıfır kaynak: Bu kaynaktan üretilen sözlük birim, var olan herhangi bir sözcüksel materyale dayanmadıklarını ima eden, nihilo (yani Latince “hiçbir şeyden”) olarak adlandırılan terim ile ifade edilir.

2. Ses kaynağı: Bu kaynaktan çoğaltılan sözlük birim, sono (terim, ön ek, Latince “ses”) terimiyle ifade edilir ve seslerin veya ses sembolizminin kopyalarıdır.

3. Yabancı sözcükler: Bu kaynaktan çoğaltılan sözlük birim, externo denilen terimle (Latince “dışarıdan”) ifade edilir.

4. Doğal sözcükler: Bu kaynaktan çoğaltılan sözlük birim, interno denilen terim (Latince “içerden”) ile gösterilir (Sapir and Zuckerman 2008: 275, 296).

3. Anadili ve Çocuk Dilinin Gelişimi

Ses ve anlam arasındaki uyum genelleştirilebilir. Ses değerleriyle anlam arasındaki doğal örnekseme, ezgileşme, istem dışı ve gizemci yakınlıklardan yola çıkılarak adlar oluşur (Başkan, 1968: 144-145). Örneğin Türkçede süreç içerisinde tarihi lehçelerden çağdaş lehçelere doğru ünlü ve ünsüzler kök ve eklerde ileri veya gerilek bir şekilde birbirlerini etkileyerek daha yağni bir söyleyişle *edgü* >> *iyöi* > *iyi* [i:] “olumluluk”, Eski Türkçe *bıçgak* > *bıçak* keskinlik gibi kavramları karşılarlar. Sert, patlayıcı, ötümsüz ünsüzler Güneybatı Türkçesinin üyelerinde ve ağızlarında ötümlüleşmesini devam ettirdiği için sert ve keskinlik kavramlarının oluşumunda Orta Türkçe hatta Eski Türkçe dönemine geri dönüp bakmak gerekir. Dış arası /ç/ ünsüzünün korunmasıyla dar, ince ünlü /i/ de keskinliği artıran bir ünlü olarak katkısını sağlar ancak bu ses *biç-* fiil kökünde [DLT *biçek* varyantında] saklıdır. Yine ötümsüz karşılığı olmayan *l, r, y, n, m* sonantlar (akıcı ünsüzler) müzikalitesi yüksek dizemli (ritmik) seslerdir.

Türkçe dudak dilidir. Sessiz olarak Türkçe yayın yapan bir ekran izlendiğinde bu dudak hareketlerinde görülür. Onun için bundan yararlanan halk ozanları dudaklarının arasına iğne koyarak “lebdeğmez” yarışması yaparak atışırılar. Hatta /*m, b, p; v, f*/ dudak ünsüzlerinin olmadığı sözcüklerle divan şairleri “leb irmez” dedikleri gazel yazmışlardır (Kayaokay 2017: 102). Dudak dili Türkçe ile dudakla beslenen bebek arasında güzel bir uyum vardır.

Çocuk önce beslenmesine koşut biçimde dudak sesi *m* ile iletişime geçer. Dudak davranışları vokal jimnastiğidir. 4-6 ay döneminde /*p, b, m*/ dudak sesleri çıkarılır (Turan, 1998: 303). Çocuğun dil gelişiminde 9-12. aylar arasında *ma, ba* heceleri ilk önce çıkararak *p, b, m* ve *u* dudak sesleriyle

devinim gelişimi başlar (Yıldız vd. 2013: 23). Çocuk 15-18. aylarda ekleşmeyi öğrenmeye başlarken yeterlilik ve olumsuzluk için –EmE’yi kullanabilir (Ekmekçi 1987: 44-48). Dil bir taraftan ana dili olarak kendi içerisinde gelişirken diğer taraftan karşılıklı dil etkileşimlerinde bulunur. Bu etkileşimlerin başında benzerliği bakımından ses-anlam eşlemesi dil irdelemelerinde dikkat çekicidir ve tartışmalı dil akrabalığı sorunu da başta gelir (Johanson 2007: 133) ama burada irdelenen konu dil akrabalığı değil ses-anlam eşlemesidir.

4. Kopyalama ile Ses Anlam Eşlemesi

Dilde ses-anlam eşlemesi olan *matriks* “hücre içi” (< Lat. *matric* “rahim”, Far. *māder* < Hint Ana Avrupa Dili *māter*) – oluşurken sözcüğün kökünde veya ekinde seslerin anlam değerleriyle sesin resmi olan işaretler, harfler üzerinden aktarılırlar. Yüzyıllar sonra seslerin anlattıkları ile kendileri arasındaki bağlar dilin kullanıcısı konuşurlar tarafından unutulmuş yazıya aktarılıp ölçünleştirilirler.

Karışık ve çok yönlü-çok yoğunluklu etkileşimlerden dolayı diller arı (purism) olamadığı için kültürel, parasal ve siyasal baskınlıklarına göre genel, bölgesel ve bireysel ilişkiler iletişimin gelişmesine bağlı olarak sonucu değişik boyutlarda etkileşim içerisinde bulunup birbirlerinden çeşitli düzeylerde etkilenirler (Winford 2003: 30).

Kalıtımsal ve rastlantısal olmayan ama sonuçta benzer olan özelliklerinden diller arası ödünçlemeler yoluyla iletişime geçildiğinden dillerin sözcüklüğü gözlemlendiğinde benzerliklerden söz etmek gerekir. Değişik dilleri konuşan toplulukların çeşitli coğrafi, siyasal veya göçler sonucu yan yana veya iç içe yaşamaya başlamasıyla oluşan diller arası ilişki yüzyıllara yayılan bir süreçtir. Bu zaman akışına en çok kültürel öteberi olmakla tanıklık eden sözcüklerdir. Zamanla söz dizilişine varan etkilemeler de görülebilir ve melez diller (*pidgin*) oluşur. Eğer bu etkileşim ayırt edilemeyecek duruma gelirse karma (*mixed*) diller oluşur. Melez ve karma diller içyapılarını geliştirdince de *kreoller* oluşabilir (Uzun 2013: 554). Daha uygar ve kültürel zenginliğe sahip olan dil verici, kaynak dil olur.

Alıcı ve verici dil etkileşimlerinin en önemli sonuçları söz varlığındaki kopyalamalar ses değişimiyle anlam boyutunda görülür. Türkçe fiil soylu sözcük alıntılanamazken çok seyrek olarak sıra dışı bir biçimde eski dönemde Çince den yaptığı ödünçleme fiil kökünü türeterek Türkçeleştirmiştir: Diş arası /c/ ünsüzü c > ts > s biçiminde sözcük başında ötümsüzleşir. Çince ci- “merhamet, şefkat” kökünden gelen eski Türkçe *tsoyurka-/soyurga-* (merhamet etmek, acımak ve şefkat) mastarından türetildiği ve “bağış, hediye, ihsan, lutuf, ödül” anlamlarını taşır (Doerfer, 1963: 351-353). Üstün/kaynak dildeki söz varlığı öğelerinin kimi zaman (geçici) aracı dil ile (Arapça kökenli sözcükleri için aracı dil Farsça, yine benzer şekilde Kazak Türkçesi için ara lehçe – önce Farsça, Tacikçe, Çağatay Türkçesi, Özbek Türkçesi sonra – Tatar Türkçesi ile) aktarılan alıcı dildeki ses ve anlamca benzer öğelerle eşleştirilmesi durumu, diğer bir anlatımla ses-anlam eşlemesi ise, şimdiye kadar üzerinde pek durulmamış bir alıntılama türü olarak karşımıza çıkmakta ve söz varlığı ödünçlemelerinin temelini oluşturmaktadır (Altun 2015: 168). Türkçede ses-anlam eşlemeleri "gizil alıntı" olan bir kopyalama türü ve sözcük üretim yoludur (Sarı, 2013: 1). Örneğin Türkiye’de yer adı olarak geçen Beyt’üş-Şebâb “gençlik evi” adındaki ve Tevfik Fikret’in Ferdâ şiirindeki *şebâb* – (linguistik bulmaca olarak Arapça) *şabi* “erkek çocuk” – < Ar. *şebâb* “şebibe,

gençlik” < ş(e)b^b – aracı dil olan Kazan Tatar Türkçesi üzerinden Çuvaş halkının bir parçasının diyalekti Viryal Çuvaşçasına geçerek Ural-Altay dil ailesi Ural kolu Fin-Ogur dillerinden Mari diyalektine sıçramıştır (Johanson 2017: 1).

Bir de Türkçe *er*, Arapça +*ât* > *erat* gibi “karma” bir sözcük oluşturma türü de söz konusu olabilir. Bu durum da “ses anlam eşleşmesi”ne girer (Zuckermann 1999, 2000, 2003a, 2003b, 2005, 2006).

Türkçe hep bir arayış içindedir. Fakat bu gizil bir sözcük üretme biçiminde devam eder. Sümer tabletlerinden beri yazılı olarak takip edilen dünyanın en eski yazı dili olarak Türkçe dil bilimcilerin kullanabileceği en eskicil söz verilerini bulundurmaktadır. Eski, orta, yeni ve çağdaş dönemler esas alınarak hem eş zamanlı hem de art zamanlı; karşılaştırmalı ve betimlemeli şeklide dil incelenebileceği gibi dilin nesil oluşumu nedeniyle on beş yılda bir yeniden izlenmesi gerekir.

5. Yeni Sözcük Türetme

Sözlüksel ödünç diğer bir deyişle sözcük alma, çağdaş dünyanın birçok dilinde yaygın olarak kullanılan bir söz varlığı oluşturma sürecidir. “Fono-Semantik Eşleştirme” gizlenmiş bir sözcüksel borçlanmanın pek irdelenmemiş önemli bir sürecidir. Bu evre, özgün “Kaynak Dil”in sözcüklerine sesçil ve anlamsal olarak benzeyen yeni sözcükleri (neolojizmleri) aktarmak için önceden var olan “Hedef Dil” biçimlerini kullanır. Bu nedenle, “Fono-Semantik Eşleştirme”nin yalnız sözcüksel ödünçlemelerden daha çok olduğu açıktır.

Var olan sözcüklere benzetme ve örneksime yoluyla yapılmış olan sözcük türetme işi dil irdemelerinde neolojizm diye geçer. Bu ses anlam eşleşmesine Türk dili yadigârlarında sıklıkla karşılaşılır (Deny, 1935: 246). Türkçenin eklemleşmesinden yararlanılıp Arapça kökenli *gayr* ve *ba’dī* gibi sözcükler galat olarak kalıplaşmaya yatkın olan /+(s)I⁴(n)/ 3. teklik kişi iyelik ekinin yapım eki gibi kullanılmasına olanak sağlanmış ve *ġ > g*, *d > z* ünsüz değişmesi ve ‘ > Ø ünsüz düşmesiyle *gayr+i*, *bazı+sı* gibi yeni sözcükler değişikliğe uğratılarak türetilmiştir (Sarı 2000: 236). İşletme ekine geçici olarak yapım eki görevi verildiği görülmektedir. Artık bu sözler Türkçedir.

Türkçede sözcük türetme yolları üzerine çalışmalar devam etmektedir. En dikkat çekici olanlardan biri /*barış*, *varış*/ gibi ses değişmesiyle ortak köklü kelimelerdeki anlam farklılığıdır (Tan 2015: 865). Dilde esas olan yalınlıktır. Ne kadar yalınlık olursa dil o kadar kendini korur ve uzun yaşar. Türkçenin bu gücü vardır.

6. Dilde Yalınlık

Dilde yalınlık (linguistic purism) oranının artabilmesi için özellikle düşünceden betimlemeye geçen ve Türk yazı dilinin yaşını daha gerilere götüren Köktürk işaretlerinin ses ve anlam açısından kavram boyutunda *katıġ* “katı” sözcüğünde sert ünsüzlerin sertlik kavramını vermesi gibi örneklerin yeniden irdelenmesi gerekir. Görüldüğü gibi sertleşmek anlamından genişleme yoluyla “iyice, dikkatli, çok” anlamlarına geçiş başlamıştır (Aksan 994: 327).

Günümüzde İngilizcenin dilbilimsel sömürüsü vardır (Baleghizadeh and Saharkhiz 2012: 47). Türk dilinde yalınlığı koruyabilmek için Türk dilini konuşan ülkelerin bir dil politikası oluşturup uygarlığa sahiplik etmiş seçilen bir kültür başkentinin ölçünlü yazı diliyle yabancı sözcüklere karşılık olarak ortak bir şekilde Türkçe sözler bulmak gerekir yoksa Türk dilinin her kolu artık

lehçe sürecini aşırp bağımsız bir yazı dili olma yolunda ilerleyecektir. Artık Avrupa yazı dillerinde olduğu gibi yazıma dayalı dil sadeliği seviyesi değişen bir duruma gelecektir (Brunstad 2010: 54). Bugün için “s grubu” denilen Çuvaşça ve Yakutça Ortak Türk Dilinden uzaklaştığı için uzak Türk Lehçeleri diye adlandırılmaktadır.

Sonuç

İnsanbilimin⁷ dil incelemelerinde kültür de göz önünde tutulur. Dil ulusun dünya görüşünü etkiler. Bu etkileşim karşılıklıdır (Kaçmaz 2007: 6). Dil üzerinden kültürler karşılıklı olarak etkilenir ve ortak bir uygarlık oluşturabilirler. Türkçe, Arapça ve Farsça başta olmak üzere birçok dil ve kültür Osmanlı Uygarlığının beslendiği kaynaklar olmuştur. Burada temel, taşıyıcı dil Türkçedir. Türkiye, Türkçenin konuşulduğu yer demektir. Kaynak dilden taşınan sözcükler artık Türkçedir.

Ödünç sözcükler sesbilgisel değişimlere uğrayıp dilimize geçerek Türkçeleşmiş olurlar (Sapir 1921: 197). Kaynak dilden hedef dil olan Türkçeye sözcükler kopyalamayla aktarılırken alt sesbirim (alafon), anlam ayırt edici sesbirim (fonem) olurlar. Sesbirimsel boşluklar (– /j/ ünsüzü gibi – hedef dilde olmayan sesler) kaynak dilden gelir. Yazı devriminin ilk yıllarından beri Arap harfleriyle Türkçenin yazımında bulunan ξ (ayın) yazıbirimini ve ε (hemze) imini içeren sözcüklerin yazımı tartışılmalıdır (Tseng 2002: 146-159). Türkçe için çoğunlukla Farsça üzerinden eski kaynak bir dil olan Arap alfabesindeki /ayın (‘)/ bir ünsüz olarak yazımda olmasa bile seslendirmede yer yer korunsa da Türkçenin ses dizgesini bozulmamıştır. Sesbirimler ile yazı birimlerin tam olarak bire bir örtüşmesi olanaklı değildir. Çoğunlukla iki dillilikten dolayı dil etkileşimleri sonucunda duraklama biçimleri (hesitation forms) vurgu, tonlama, ezgi gibi parçalar üstü sesbirimler değişebilir (Sarı 2013: 9; Johanson 2007: 76).

Cumhuriyet Türkçesinin dil planlamacıları istenmeyen yabancı öğeleri ana dil ürünleri ile değiştirmeye çalışırken (Sapir ve Zuckermann, 2008: 296) belgegeçer gibi sözcüklerdeki kakafoni ile dilde ses kirliliği oluştuğunu artık bilmektedirler.

Sesbilgisel eşleştirme, anlamsal ses eşleştirmesi (semantcize fonetik matching) konuşurların dile kazandırılan yeni sözcükleri bildikleriyle ilişkilendirmelerine, zihinsel imgeler oluşturmalarına ve anımsaması gereken bilgiler arasında ilişki kurmasına yardımcı olabilir (Chen 2017: 49).

Kaynaklar

- Adıyaman, Ceyda (2010). “Türkçede Ses ve Anlam İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (16-18 Aralık 2010 İzmir), 17-26.
- Aksan, Doğan (1994). "Lengüistik Verilere Göre Türk Yazı Dilinin Yaşı Konusunda Değerlendirmeler". *TDAY-Belleten*, 1989: 323-329.
- Akşehirli, Soner (2015). “Anlam Bilimine Yardımcı Bir Alan: Pragmatik Bilimi”. *ege-edebiyat.org/docs/323.doc*, ET: 20.05.2015.

⁷ İnsanbilim (Antropoloji): Tarihi halklarda ve günümüz topluluklarında yaşayan insanları çeşitli yönleri ile inceleyen bilim. İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran insanbilim, insanlık tarihinin en eski dönemlerinin gün yüzüne çıkartılmasına yardımcı olur.

- Akyıldız, Didem Ay (2017). “Ses Sembolizmi ve Ses-Anlam Uyumunun Farklı Bir Sınıflandırma Denemesi”. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 57 (57): 17-27.
- Allot, Robin (1995). *In Language in The Würm Glaciation*, Ed. By Udo L. Figge, Bochum: Brockmeyer, 15-38.
- Altun, Hilal Oytun (2015). “Arapça Alıntı Kelimelerin Kazak Türkçesine Uyarlanması”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2015 Bahar (22): 167-201.
- Asudeh, Ash (2018). “Grammar and Meaning”, *The Oxford Handbook of English Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 1-35.
- Ayazlı, Özlem (2017). “Türk Dillerinde /+GA/ Eki”. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (3): 714-726.
- Baleghzadeh, Sasan and Saharkhiz, Aras (2012), “Linguistic Imperialism and EFL Textbooks: The Case of American English File”, *E-International Journal of Educational Research*, 3 (2): 36-49.
- Başkan, Özcan (1968). “İnsan Dilinin Doğuşu”. *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK yayınları, 143-146.
- Bazin, Louis (1979), “Türk Dillerinin Müşterek Tarafları ve Temayülleri”, *Tarihi Türk Şiveleri*, (Hazırlayan: Mehmet Akalın, 3. baskı), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 15-30.
- Bréal, Michel (1904). *Essai de se'mantique. Science des significations*, Paris.
- Brunstad, Endre (2010). “Standard Language and Linguistic Purism”, *Sociolinguistica*, 17 (1), 52-70.
- Chen, Yan (2017). “Phonetic Matching, Semanticized Phonetic Matching and Phonetic Matching, Semanticized Phonetic Matching and Phono-Semantic Matching as Techniques in Keyword Selection”. *English Language and Literature Studies*, 7 (1): 45-50.
- Doerfer, Gerhard (1963), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen I. (TMEN)*, Wiesbaden.
- Dönmez, Özlem Demirel (2011). /K-/ Sesiyle Başlayan KVK Yapısındaki Türkçe Fiillerde Ses Anlam Uyumunu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (18): 24-30.
- Efendioğlu, Süleyman ve İşcan, Adem (2010). “Türkçe Ses Bilgisi Öğretiminde Ses Olaylarının Sınıflandırılması”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (TAED)*, (43): 121-143.
- Eflatun, Aristokles (1997). *Kratylos*, Çev.: Suad Yakup Baydur, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ekmekçi, Özden (1995). *Psikodilbilim*, Adana: Çukurova Üniversitesi YADİM yayınları.
- Ercilasun, Ahmet B. (1997). “Türk Dilinde Ek-Ses İlişkisi”, *TDAY- Belleten*, s. 41-47.

- Ercilasun, Ahmet B. (2008). “Tekrar Gruplarında Ünlü Düzeni-Anlam İlişkisi Üzerine Düşünceler”, *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Editör: Ekrem Arıkoğlu, Ankara: Akçağ Yayınevi, 140-148.
- Gedikli, Yusuf (2015). “ ‘Selçuk’ Kişi Adının Köken ve Anlamı (Etimolojisi)”. *Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi / Linguistics, Grammar And Language Teaching / Языкознание, Грамматика И Обучение Языку*, II: 649-662.
- Gülensoy, Tuncer (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gülsevin, Gürer (2013). “Ses Bilgisinde ‘Çevre Şartı’ Kavramı ve Ağız İncelemelerindeki Önemi”. *Turkish Studies*, 8 (9): 49-62.
- Imai, Mutsumi vd. (2008). “Sound symbolism facilitates early verb learning”, *Cognition*, Oct. 2008, 109: 54-65.
- Johanson, Lars (2007). *Türk Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*, Çev. Nurettin Demir, Ankara: TDK yayınları.
- Johanson, Lars (2017). “Editorial note”. *Turkic Languages*, 21(1): 1-2.
- Kaçmaz, Burcu (2007). *Türkiye Türkçesinin Yazılışı ve Okunuşu*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Kaya, Okay (2017). “Divan Edebiyatında Leb-Değmez Sanatıyla Yazılan Gazeller”, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD)*, 1 (2): 95-107.
- Kocaoğlu, Timur (2008). "Ses-Anlam Eşitlikleri Rastlantısal mı?", *Uluslararası Dilbilim Kurultayı (2007) Bildirileri*, Editör: Yusuf Çotuksöken. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, 439-449.
- Kocaoğlu, Timur (2004). “Türk ve Dünya Dillerinde Ses- Anlam Eşitliğine Dayalı Karşıt Denklikler”, *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 20-26 Eylül 2004, s. 1985-2004.
- Köhler, Wolfgang (1970). *Gestalt Psychology: An Introduction to New Concepts in Modern Psychology*. Liveright Publishing Corporation.
- Ohala, John J. (1997). “Sound Symbolism”. *Proc. 4th Seoul International Conference on Linguistics [SICOL]*, 11-15 Aug. 1997, p. 98.
- Sapir, Edward (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*, New York: Harcourt, Brace and Company.
- Sapir, Yair and Zuckermann, Ghil‘ad (2008). ‘Chapter 2 Icelandic: Phonosemantic Matching’, Judith Rosenhouse and Rotem Kowner (eds), *Globally Speaking: Motives for Adopting English Vocabulary in Other Languages*, Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters, 296-325.

- Sarı, İsa (2013). “Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşlemesi ve Türkçedeki Örnekleri”. *Türk Kültürü*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1-27.
- Sarı, Mustafa (2000). “Türkiye Türkçesinde Sözcük Türlerinin Değişikliğe Uğraması”. *Türkoloji Dergisi*, Ankara: Dil ve Edebiyat Araştırmaları Derneği Yayını: I, (XIII): 227-242.
- Saussure, Ferdinand (1985). *Genel Dilbilim Dersleri*, Çev.: Berke Vardar, Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Schaff, Adam (1962). *Introduction to Semantics*, (Translated from Polish by Olgierd Wojtasiewicz), New York: Pergamon Press.
- Tan, Ali (2015). “Türkçede Ortak Köklü Kelimelerde Anlam Farklılaşması: Tavan ve Taban Örneği”, *Turkish Studies*, 10 (4): 865-876.
- Tekin, Talat (1960). “Amca ve Teyze Kelimeleri Hakkında”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 8 (1960): 283-294.
- Topçu, Çiğdem (2012). “Eski Türkçeden Günümüz Standart Türkiye Türkçesine -(A/D)G+IIG> - (A/I)GII(G) EKİ”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi TEKE*, 1 (3): 23-39
- Tseng, Lan-ya (2002). *Yeni Harflerin Kabulünden Sonra Türkçede Ses-Yazı İlişkisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Turan, Ömeroğlu Esra (1998). “Okul Öncesi Çocukta Dil Gelişimi ve Çocuk Edebiyatı”, *Türk Dili*, (556): 302-306.
- Ullmann, Stephen (1978). “Anlambilimi”, *Türk Dili*, Çev.: Ahmet Kocaman, (XXXVIII): 355-363.
- Uzun, Nadir Engin (2013). “Dil Öğretiminde Dil Tipolojisinin Yeri Üzerine”, *Yabancılarla Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Yay.: Alpaslan Okur ve Mustafa Durmuş, Ankara: Grafiker Yayınları, 551-563.
- Vanja, Ković, vd. (2010). “The shape of words in the brain”. *Cognition*, Jan. 2010, 114: 19–28.
- Varonin, Stanislav Vasil'eviç (1982). *Osnovi Fonosemantiki*, St. Petersburg.
- Winford, Donald (2003). *An Introduction to Contact Linguistics*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Yektaş, Gönül Biancat (2018). “Kıpçak-Kumanların Olası Etnik Kökenlerine Dair Bir Tez”. Konferans, *Università Ca'Forcari Venezia*, 1-10.
- Yeon, Kyoo-Seok (2006). “Türkçede Onomatopoeia'nin Tanımı ve Onomatopoeia Sorunu”. *中東研究 2006년 제25권 2호*, 431-460 / *Ortadoğu Çalışmaları*, 24 (2): 431-460.
- Yıldız, Cemal vd. (2012). *Türkçe Öğretimi*, Ed. Cemal Yıldız, 4. baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldız, Mustafa (2016). *İlaç Tipleri Hakkında Derlenmiş Bir Mecmua (İnceleme-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi.

- Zuckermann, Ghil'ad (1999). Review Article of Nakdimon Shabbethay Doniach and Ahuvia Kahane (eds). *The Oxford English-Hebrew Dictionary*, Oxford – New York: Oxford University Press, 1998. *International Journal of Lexicography* 12: 325-46.
- Zuckermann, Ghil'ad (2000). 'Camouflaged Borrowing: "Folk-Etymological Nativization" in the Service of Puristic Language Engineering'. *D. Phil. Thesis*, University of Oxford.
- Zuckermann, Ghil'ad (2002). 'El original es infiel a la traducción: La manipulación etimológica como instrumento de rechazo hacia otras culturas' in L. Ruiz Miyares, C. E. Álvarez Moreno and M. R. Álvarez Silva (eds), *ACTAS II, VIII Simposio Internacional de Comunicacion Social, Centro de Lingüística Aplicada, Santiago de Cuba*, 896-900.
- Zuckermann, Ghil'ad (2003a). *Language Contact and Lexical Enrichment in Israeli Hebrew*. London – New York: Palgrave Macmillan. Zuckermann, Ghil'ad 2003b. 'Language Contact and Globalisation: The Camouflaged Influence of English on the World's Languages – with special attention to Israeli (sic) and Mandarin'. *Cambridge Review of international Affairs* 16 (2): 287-307. Zuckermann, Ghil'ad 2004. 'Cultural Hybridity: Multisourced Neologization in "Reinvented" Languages and in Languages with "Phono-Logographic" Script'. *Languages in Contrast* 4 (2): 281-318.
- Zuckermann, Ghil'ad (2003b). 'Language Contact and Globalisation: The Camouflaged Influence of English on the World's Languages – with special attention to Israeli (sic) and Mandarin'. *Cambridge Review of international Affairs*, 16 (2): 287-307.
- Zuckermann, Ghil'ad (2005). 'Phono-Semantic Abgleichung' in Stefan Langer and Daniel Schnorbusch (eds), *Semantik im Lexikon*, Tübingen: Gunter Narr, 223-67.
- Zuckermann, Ghil'ad (2006). "'Etymythological Othering" and the Power of "Lexical Engineering" in Judaism, Islam and Christianity. A SocioPhilo(sopho)logical Perspective', pp. 237-58 (Chapter 16) of 'Tope Omoniyi and Joshua A. Fishman (eds), *Explorations in the Sociology of Language and Religion (Discourse Approaches to Politics, Society and Culture series*, Amsterdam: John Benjamins.